

*Вукојица М. Живановић**

Универзитет одбране у Београду, Војна академија

*Слободан М. Радојевић***

*Универзитет одбране у Београду, Војна академија****

ПОЛИТИКА ОДБРАНЕ ЗАСНОВАНА НА КОНЦЕПТУ ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ

Сажетак

Тотална одбрана треба да обезбеди одговор државе у ситуацијама изазваним ратом и ванредним стањем. Овакав свеобухватни приступ реаговања државног система захтева да сви сегменти друштва у целини активно делују у циљу очувања суверенитета и безбедности државе. Како би једно друштво било у стању да се супротстави изазовима, ризицима и претњама, неопходно је да стратегија одвраћања буде заснована на концепту тоталне одбране. Историјски почеци успостављања тоталне одбране сежу у период након Другог светског рата, док се развој концепта интензивирао током Хладног рата. Наведене периоде карактерише пораст страха од агресија и потенцијалне окупације, што је проузроковало да државе јачају сопствену спремност за одбрану.

Циљ овог рада је да, на основу искустава и примера других земаља, прикаже научене лекције које би се могле искористити за изградњу концепта тоталне одбране у Републици Србији.

* Контакт: zvukojica@yahoo.com. ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-6148-6832>

** Контакт: slobodan.radojevic@va.mod.gov.rs.
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6071-8151>

*** Ставови аутора изнети у раду не одражавају став институције у којој су лица запослена или ангажована.

Аутори су проналазећи битне карактеристике примене концепта тоталне одбране у државама широм света покушали да пруже важне поуке за јачање војне неутралности и изградњу концепта тоталне одбране Републике Србије.

Кључне речи: политика одбране, војна неутралност, концепт тоталне одбране, стратегија одвраћања, Република Србија.

УВОД

Свака држава на свету понаособ тежи да што боље одговори на питање како заштитити виталне националне интересе. То питање посебно добија на важности уколико су ти интереси видљиво и интензивно угрожени. Готово да нема државе којој национални интереси нису угрожени, питање је само у којој мери је то изражено. Са тим у вези државе на разне начине проналазе решења у том трагању.

Различити су и чиниоци који утичу на то. Толико су различити и разноврсни да један начин и принцип није могуће искористити на случају две или три поједине земље. Један од видова одбране земље свакако је и концепт тоталне одбране који је предмет овог рада. У раду се износе најбитније одлике концепта тоталне одбране, начини његове примене, чиниоци, али и разлике у примени од земље до земље, као и чиме је та разноликост условљена. У првом поглављу рада приказан је историјски развој концепта, његов настанак и касније варијације. Надаље, рад се бави применом концепта тоталне одбране у Европи и свету што чини и главни део рада из чега се извлаче поуке, док се у трећем поглављу обрађује Република Србија, тј. докле се стигло са развојем и применом концепта тоталне одбране. Како наводи Старчевић: „неутралне земље у Европи своју способност кредибилне одбране углавном заснивају на концепту тоталне одбране, али он подразумева и велики број грађана обучених за војне задатке и задатке цивилне заштите, што призива обавезу служења војног рока”, (Старчевић 2020, 86). Стога ће се на трагу ове непобитне чињенице, размотрити и приказати служење војног рока као база за концепт тоталне одбране.

С обзиром да у Европи претежно неутралне, или барем земље које су до скоро биле неутралне примењују концепт тоталне одбране,

рад у свом добром делу обрађује појам војне неутралности и њену компатибилност са применом концепта тоталне одбране. Посебно се у том смислу војна неутралност и концепт тоталне одбране у овом раду посматрају као темељ стратегије одвраћања. Када је реч о Републици Србији, рад ће покушати да да одговор на питање колико се до сада урадило на пољу концепта тоталне одбране у нашој земљи. Рад покушава и на концу да да неке сугестије и предлоге шта Република Србија треба да поседује и да испуни да би се концепт тоталне одбране развијао и активно примењивао.

Република Србија се данас сусреће са последицама угрожавања националних интереса које су резултат најразличитијих фактора. С обзиром на окружење и актуелни геополитички „моменат”, Република Србија се у тренутној епохи међународних односа одлучила за модел војне неутралности као спољнополитичко и одбрамбено деловање.

То просто намеће скретање пажње на земље са нашег континента и света које су такође изабрале пут несврставања ни у један тренутно постојећи војни савез како би се увидело које су то одлике држава у војном, политичком и економском смислу које су за свој пут изабрале војну неутралност.

Поменуте државе немају безбедносне изазове сличне као Република Србија. Узимајући у обзир резултате анализе увиђају се различити елементи, како војни, тако и политички, као и други, који су важни за формирање ваљаног концепта тоталне одбране. Сама чињеница да се војна неутралност заснована на добровољности државе да не приступи ниједном постојећем војном савезу ограничава ту државу да увећава сопствену моћ, довољан је разлог да такве државе крећу путем развијања и реализације концепта тоталне одбране. Такве државе су с обзиром на одлуку о бирању пута војне неутралности принуђене на самостално развијање сопствених одбрамбених капацитета.

ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ КОНЦЕПТА ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ

Концепт тоталне одбране заправо значи да су оружане снаге, друге државне снаге безбедности, организације цивилног друштва, приватни сектор и појединци као чиниоци целокупног система који делује у концепту тоталне одбране спремни да реагују у случају потребе, услед рата, разних кризних ситуација или природних

непогода. Наиме, „тотална одбрана се односи на безбедносну и одбрамбену политику која комбинује војне снаге са, уобичајено, развијеном цивилном структуром одбране и покушају да повеже цивилну економију и политичку инфраструктуру у планирање одбране” (Ђурашиновић–Радојевић 2016).

Концепт тоталне одбране настао је као резултат искустава из Другог светског рата као „тоталног рата”. Тотални рат какав је био Други светски рат, указао је на то да „оружане снаге више нису деловале у одвојеном окружењу и да су ратом погођени сви сегменти друштва, па су неке државе у покушају изналажења одговора на могуће спољне притиске и претње, дошле до закључка да је потребно организовати све већи број учесника савременог друштва за интегрисани одбрамбени напор” (Милковски и Божић 2023, 9). С обзиром на подједнаку изложеност ратним сукобима како војних циљева тако и цивилних објеката и инфраструктуре и читаве животне средине, закључило се да се на тзв. тотални рат треба одговорити тоталном одбраном. Гледано кроз историју концепт тоталне одбране већином се сретао у земљама које нису биле блоковски опредељене након окончања највећег сукоба у досадашњој историји човечанства.

Примера ради када је у питању наша земља, сличан концепт одбране у бившој Југославији (СФРЈ) примењен је као средство за одвраћање од потенцијалне агресије споља и он се заснивао на идеји адекватног одбрамбеног одговора целог друштва ако за то буде било потребе. Заправо, „југословенска концепција општенародне одбране и друштвене самозаштите од средине седамдесетих година представљала је операционализацију идеје о тоталној одбрани тог времена на нашим просторима” (Милковски и Божић 2023, 10). Случај доктрине тоталне одбране у СФРЈ је био „пример употребе комбинованих конвенционалних и неконвенционалних метода ратовања” (Милосављевић 2021, 23; Dulić and Kostić 2010, 1051–1072).

Основни концепт била је „кратка конвенционална одбрана од освајачких снага праћена продуженим герилским ратом” (Милосављевић 2021, 23). Тоталну одбрану у СФРЈ чинила су три стуба: Југословенска народна армија, територијална одбрана и цивилна одбрана. Следствено томе, у СФРЈ је организовано много вежби са учешћем свих елемената тоталне одбране.

Заправо, тотална национална одбрана почива на претпоставци да мале и средње државе морају бити самосталне у одбрани, ако

желе да задрже свој суверенитет, надаље морају имају „националну вољу” и одговарајуће институције и уз укључивање целокупног становништва у националну одбрану, имају могућност да се успешно одупру, и самим тим прилично вероватно одврате спољни напад. (Johnson 1973, 54–58).

У то време у свету је преовладавајући био државоцентрични концепт безбедности који је имао за циљ „очување суверенитета државе, територије и независности који се штите развијањем војних капацитета ради одвраћања од војне агресије, односно успешног супротстављања” (Јевтић и Радојевић 2021, 139–140). Државоцентрична безбедност обезбеђивала се првенствено војним средствима.

Распадом Совјетског савеза и завршетком Хладног рата, смањен је значај концепта тоталне одбране, али је појава такозваних хибридних претњи актуелног доба допринела поновном враћању овог концепта у жижу интересовања.

Врло је индикативан податак да земље са одбрамбеном стратегијом која се темељила или се темељи на концепту тоталне одбране никада нису биле захваћене ратним сукобом или неком врстом агресије или окупације у току Хладног рата.

Швајцарска је добар пример како се кроз историју развијала „способност избегавања рата комбиновањем одређене војне припремљености, стварања поверења јавности и подршке активної војној одбрани и заштити цивилног становништва” (Милосављевић 2021, 19).

Имајући то у виду може се закључити да тотална одбрана обухвата различите видове одвраћања у зависности од ситуације у којој се примењује, као и војне способности земље која концепт примењује и стратегије националне безбедности. Друштвена отпорност као идеја интегралног елемента одвраћања усвојена је као део опредељења за јачање отпорности на самиту НАТО у Варшави 2016. године. Наиме, свака држава чланица НАТО треба да буде отпорна како би издржала велики „шок” као што је природна катастрофа, квар критичне инфраструктуре или хибридни или оружани напад.

Отпорност је индивидуална и колективна способност да се припреми, одупре, одговори и брзо се опорави од шокова и поремећаја, као и да се осигура континуитет активности Алијансе. Надаље, у НАТО се сматра да је цивилна спремност централни стуб отпорности

савезника и кључни фактор за колективну одбрану Алијансе, па стога НАТО подржава савезнике у процени и побољшању њихове цивилне спремности. Утемељена у члану 3 Северноатлантског уговора, национална и колективна отпорност су суштинска основа за кредибилно одвраћање и одбрану, и стога су од виталног значаја за напоре НАТО да заштити своја друштва, становништво и заједничке вредности. Северноатлантски војни и политички савез је дакле установио да је поменута друштвена (национална и колективна) отпорност будућност одвраћања и одбране [НАТО, 2023].

Имајући у виду поменути чињеницу постаје сасвим јасно да ће битан сегмент система националне безбедности и уопште одбране бити друштвена отпорност. У савременом добу европске војно неутралне државе користе концепт тоталне одбране као темељ своје одбране. Такође, приметно је перманентно напредовање развоја концепта тоталне одбране како би одбрана била на потребном нивоу.

ПРИМЕНА КОНЦЕПТА ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ У СВЕТУ

Војно неутралне државе представљају најчешћи пример земаља које примењују концепт тоталне одбране. У зависности од њихових различитих традиција, географских положаја, националних интереса и претњи по безбедност, различити су им и приступи безбедносним и одбрамбеним питањима. И поред незанемарљивих разлика, свим овим државама је заједничко то што своју одбрану јачају кроз унапређивање концепта тоталне одбране.

Један од најважнијих сегмената или услова за развијање јаког концепта тоталне одбране јесте обавезно служење војног рока. Уско везано са тим јесте и постојање обученог резервног састава који је бројчано респектабилан. Обавезним служењем војног рока ствара се основа или база за формирање управо таквог резервног састава који је неизоставни део јаког и развијеног концепта тоталне одбране.

Развијен систем цивилне одбране чији је циљ заштита становништва и снажна одбрамбена индустрија која има за задатак да у што је могуће већој мери задовољи потребе оружаних снага врло су битан фактор у развоју и примени концепта тоталне одбране.

Свака од земаља у којој је на снази примена концепта тоталне одбране има код свог становништва развијену и присутну снажну свест о потреби одбране државе и њиховим задацима у случају потребе реаговања.

Врло важна обавеза сваке војно неутралне земље поред спречавања избијања и започињања рата јесте обавеза одбране свог неутралног статуса. Под тим се подразумева да неутрална земља успева да одврати друге земље од потенцијалне агресије. Да би то успела, свака држава која је војно неутрална треба да има кредибилну одбрану и да буде добро наоружана. (Радојевић, Кнежевић и Бојанић, 2023).

Снажне оружане снаге и развијен регрутни систем су два основна чиниоца који показују кредибилност одбрамбеног система. Анализирајући примере имплементације концепта тоталне одбране у земљама које га примењују, увиђа се да је концепт тоталне одбране у склопу одбрамбених политика војно неутралних европских држава разложен и уграђен у њихове стратегијско-доктринарне и нормативно-правне документе (Врачар и Станојевић 2019, 308).

На темељу концепта тоталне одбране, своју политику одбране базира и Швајцарска, као пример војне неутралности у бројним документима. У том смислу концепт не подразумева само војну димензију друштва већ и економску и политичку.

Од ове централноевропске државе вероватно не постоји бољи пример од кога треба почети са анализом примене концепта тоталне одбране код земаља војно неутралног опредељења. У Швајцарској концепт тоталне одбране обухвата општи национални приступ одбрани, који поред војних капацитета укључује и цивилне у циљу очувања државне независности, одбране територије земље и заштите становништва. На тај начин је Швајцарска изградила поред војне одбране и цивилну и привредну одбрану.

Цивилна одбрана Швајцарске за свој главни циљ има припрему цивилног становништва за егзистенцију у ситуацији оружаног сукоба док је војска на задатку превенције, одвраћања и у крајњем случају – одбране државне територије од напада споља. Овако постављена тотална одбрана ослања се на три јака стуба државе и друштва: војну одбрану (оружане снаге), цивилну одбрану, као и привредну одбрану, те стога не чуди што је заправо Швајцарска оличење свести грађана и читавог друштва о неопходности добре организације и примене тоталне одбране. Политика одбране и војна доктрина Швајцарске заснива се на концепту тоталне одбране који подразумева „учешће комплетног друштва у одбрани земље у случају спољног напада” (Ђурашиновић–Радојевић 2016).

У Швајцарској је у концепту јединства грађанина – војника интегрисано право демократске партиципације и обавезе једнаке поделе терета одбране. (Милосављевић 2021, 22). Заправо, за ову државу важи да, Швајцарска нема војску, јер је цела Швајцарска војска. Одбрамбене снаге Швајцарске темеље се на служењу војног рока које је обавезно, на ефикасним системима резерве и цивилне одбране, као и на систему обуке и „тренинга освежавања знања” за резервисте. Чланом 59 Устава Швајцарске је прописано регрутовање, које почиње пописивањем свих војно способних мушкараца са 18 година (Ђурашиновић–Радојевић 2016, 59). Држављани Швајцарске мушког пола који се налазе у узрасту између 18 и 20 година старости без изузетка пролазе обуку од 18 или 23 недеље (у зависности од рода војске) углавном у 20. години. Они у животној добу од 20 до 30 година живота у обавези су да похађају 6 курсева за рекапитулацију обуке (сваки по три недеље) (Ђурашиновић–Радојевић 2016, 59; *The Military Balance* 2022, 153).

Аустрија, држава старог континента, као други пример војне неутралности, поседује тзв. свеобухватни приступ националној безбедности, чији је циљ системска сарадња и усклађивање државних политика које произилазе из стратегије. Аустријска одбрамбена политика интегрални је део горе поменутог приступа.

Наиме, одбрамбена политика Аустрије темељи се на стратегијама донетим од 2013. до 2015. године и она се спроводи у складу са спољном политиком и политиком унутрашње безбедности како не би дошло до нарушавања суверенитета и територијалног интегритета земље. Од 1955. године сви Аустријанци мушког пола који имају 18 година или више регрутују се у аустријске оружане снаге, са могућношћу цивилне службе уведене 1975. године.

Пошто војни обвезници уживају више предности, као што је служење краћег временског периода (6 месеци у односу на цивилно служење од 9 месеци) и имају веће изгледе за каријеру (као на пример да постану пилоти итд.), већина младића одлучи да се придружи оружаним снагама Аустрије. По завршетку обавезних 6 месеци војног рока, отприлике 17.000 војних обвезника годишње могу да одлуче да се придруже оружаним снагама Аустрије са пуним радним временом, и да наставе каријеру у војсци као подофицири или официри, или да постану део аустријске милиције (Phillips, Rakowsky and Connolly 2023, 149).

Финска, иако од 2023. године чланица НАТО савеза, већ деценију и више уназад у својим стратегијским документима има дефинисано заснивање безбедносне политике на темељима концепта тоталне одбране. Концепт тоталне одбране у Финској подразумева и мере медијске сарадње, као и сталне комуникације зарад очувања мира и јавног реда. Модел какав је на снази у Финској се показао као добра основа за достизање довољно високе способности за предузимање акција које су неопходне ако би се створила ситуација у којој би национална безбедност била угрожена. (Wither 2020, 61–81).

Почетне идеје и модели финског концепта тоталне одбране рођени су током Другог светског рата, када је читаво друштво било принуђено да учествује у одбрани њеног постојања (Salminen 2011, 1). С друге стране, војна доктрина се заснивала на искуству током Другог светског рата. Касније су чврсти темељи свеобухватног система одбране олакшали прилагођавање стратегије одбране, концепта безбедности и одбрамбених доктрина, метода њиховог извођења и њихове способности са променљивим безбедносним окружењем и новим изазовима и претњама током претходних деценија. Главно усмерење одбрамбене политике Финске јесте одвраћање потенцијалног непријатеља од употребе војне силе.

Ова нордијска земља која је дужи временски период била једна од синонима за војну неутралност, како на Скандинавском полуострву, тако и у Европи и свету, услед избијања рата између Русије и Украјине фебруара 2022. године, одлучила је да се придружи НАТО савезу, чиме је одустала од вишедеценијске политике војне неутралности. И поред тога Финска је задржала одлике примене концепта тоталне одбране иако ће сада када је чланица НАТО бити у систему колективне безбедности.

Сваке године Финска има два регрутна циклуса са око 9.000 регрута (The Military Balance 2023, 88). Од септембра 2020. године, финске одбрамбене снаге одржавају око 30.000 активног особља, од којих су већина регрути. Финску војску примера ради, чини 4.000 професионалних војника и 12.000 војних обвезника, а укупно 23.000 војних обвезника сваке године пролази обуку. У кризним ситуацијама, одбрамбене снаге Финске могу да мобилишу око 900.000 лица резервног састава, заједно са још 200.000 припадника помоћне резерве, што је око 1,5 милиона финских држављана који су у било ком тренутку обвезници војне службе и скоро 30 процената становништва (Nicholson et al. 2021, 20). Разумевање

значаја и потенцијала нових претњи било је један од покретача за преформулисање задатака финских одбрамбених снага.

Шведска је још једна нордијска земља која је услед избијања сукоба на истоку Европе у фебруару 2022. године одлучила да уђе у НАТО, а од 2024. године је и званично у овом војно-политичком савезу. Она је такође годинама уназад у својим стратегијско-доктринарним документима наглашавала да су јаке оружане снаге и приступ одбрани који је свеобухватан нешто на чему заснива своју одбрану. Традиција развијања концепта тоталне одбране у Шведској датира од Хладног рата и то заснивањем на својим ресурсима. Поред војне одбране, концепт тоталне одбране укључује и цивилну одбрану како би читаво друштво било активно ангажовано и у случају ратног стања и у случају других ситуација које би представљале висок безбедносни ризик. Почетком 21. столећа управо је концепт тоталне одбране био основа за развој и примену новог безбедносног концепта друштвене одбране (Berzina 2020, 6). Шведски концепт тоталне одбране, државне безбедности, такође укључује и економску и психолошку одбрану [SIPRI 2002, 287]. Укључујући и те две одбране, одбрамбена функција Шведске је проширена и то од одбране од спољне угрожености до одбране националне безбедности од ширег опсега претњи.

Иако и тај концепт подразумева ангажованост свих друштвених субјеката за војну и цивилну одбрану, њиме је проширена одбрамбена функција Шведске од одбране од угрожавања споља ка одбрани од ширег спектра претњи националној безбедности.

Још од 1901. године Шведска има традицију обавезне војне службе за мушкарце, која је трајала све до 2010. године када је ова држава суспендовала служење војног рока за мушкарце. (Врачар и Станојевић 2019, 310-311). Шведска је 2017. године услед повећане претње националној безбедности одлучила да поново активира војну обавезу и за мушкарце и за жене. Ово се сматрало неопходним јер добровољно служење није успело да задовољи потребе одбране (Strand 2023, 2). Служење војног рока се разликује од рода и службе војске и траје од 7,5 до 12 месеци. Сваке године се после одслужења војног рока око 4.000 мушкараца и жена уведе у резервни састав који траје до четрдесет седме године живота (Врачар и Станојевић 2019, 311).

У Шведској се цивилна одбрана односи на послове обављене од стране владиних агенција, локалних власти, приватних

компанија, организација за заштиту цивилног становништва, као и на обезбеђивање здравствене заштите и транспортног система у случају криза и безбедносних претњи и ризика. Цивилна одбрана у Шведској своје задатке обавља уз подршку оружаних снага Шведске. Цивилна и војна одбрана су у Шведској заједно чиниоци концепта тоталне одбране као скупа свих активности које припремају друштво за рат (Sundelius and Eldeblad 2023, 92-111).

Кратак преглед појединих земаља које користе концепт тоталне одбране у својој одбрамбеној политици није обухватио и њихово наоружање због обимности приказа, али се свакако ради о приличном војном потенцијалу који је вредан помена. У томе лежи и потенцијал одвраћајуће моћи од потенцијалне агресије. Имајући у виду да савремено наоружање, бројност оружаних снага и економска развијеност условљавају и војне буџете војно неутралних земаља, финансирање неутралности је врло важан сегмент одлуке о несврставању у постојеће војне савезе (Радојевић, Кнежевић и Бојанић 2023).

Сасвим је јасно, да како су се појачали и постали сложенији и комплекснији изазови, ризици и претње безбедности државе које примењују концепт тоталне одбране издвајају више за војне буџете.

Већина држава које имају усвојен концепт тоталне одбране ослањају се на обавезно служење војног рока. Шведска је вратила обавезно служење војног рока услед промене безбедносне ситуације у њеном региону.

На Азијском континенту у Сингапуру, који има концепт тоталне одбране, је обавеза свих мушкараца старијих од 18 година да прођу такозвану националну службу у трајању од две године у безбедносним снагама те земље (Berzina 2020, 1-9). Сингапурски концепт безбедности је на много начина заснован на израелском моделу од његовог настанка – историјском искуству рањивости, недостатку стратешке дубине, недостатку природних ресурса и асиметрији у регионалном демографском саставу.

Сингапур је покренуо своју стратегију тоталне одбране 1984. године. Био је то један од првих таквих потеза који је означавао почетак политике засноване на проширеном тумачењу националне безбедности. Конвенционална одбрана значила је једнакост војној безбедности, али за Сингапур је и овај приступ био ограничавајући. Постојало је признање да су одбрана и развој испреплетени и сходно томе власти су настојале да искористе синергије од усвајања

интегративног безбедносног приступа. Тотална одбрана се дакле у Сингапуру појавила као манифестација мешавине тзв. меких елемената „социјалне отпорности”. Резултати цивилно-војног преклапања, заједно са владиним императивом да помера границе иновативног подухвата, омогућила је Сингапуру да постигне изузетну културну, економску и војну трансформацију. Процес, је постигао брзу експанзију и одбрамбеног развоја Сингапура који је тиме оставио за собом већину других савремених постколонијалних држава. Ипак, неизвесно и турбулентно глобално окружење последњих година открило је могуће слабе тачке у моделу тоталне одбране које су сингапурским властима сигнализирале да на њих обрате пажњу и, ако је могуће да их реше. (Matthews, Bintang Timur, 2023)

Иако одбрамбена стратегија Сингапура није заснована само на високотехнолошком одвраћању, већ на свеобухватном концепту тоталне одбране који интегрише одвраћање са одбраном, дипломатијом и отпорношћу. У Сингапуру технологију виде као критичан фактор који омогућава „стратешку предност”, као способност да одврати потенцијалне сукобе и надокнади вишегодишње стратешке рањивости ове државе (Raska, 2023). Иако постоји много потенцијалних сценарија који представљају стратешко изненађење за Сингапур, сви они потичу из сличне мешавине “високог и ниског” технолошког ратовања у регионалним сукобима.

С друге стране, регионални екстремисти или терористичке организације би такође могле да искористе изненађење, брзину, одлучност, „мешавину” технологија и чисте „грубе” силе – истовремено користећи ројеве дрона, информациони рат на друштвеним мрежама, сајбер нападе, неселективне нападе и употребу експлозива за напад на центре гравитације Сингапура (Raska, 2023).

Малезија, још једна азијска држава поред Сингапура и један од главних политичких фактора на тлу југоисточне Азије, такође у склопу своје националне одбрамбене политике има концепт тоталне одбране као својеврсно опредељење. Главна одбрамбена идеја Малезије јесте одвраћање потенцијалног непријатеља од употребе силе због чега је важно постојање кредибилних оружаних снага како у погледу војне опреме тако и у погледу људства, што се поклапа са захтевима концепта тоталне одбране. Тотална одбрана и у Малезији представља пуну подршку нације, друштва оружаним снагама у случају потребе оличену у интегрисаним напорима свих актера за националну одбрану. Смернице одбрамбене политике

Малезије су: коришћење сопствених капацитета у погледу унутрашње безбедности земље и спољне безбедности у њеном непосредном окружењу; регионална сарадња и посебно у оквиру Асоцијације нација Југоисточне Азије – АСЕАН (*Association of Southeast Asian Nations*); и спољна помоћ за допуну сопствених капацитета и регионалне сарадње. (Hellmann-Rajanayagam, 2000).

Национална одбрамбена политика Малезије из 2010. године помиње тоталну одбрану тзв. ХАНРУХ као „потпуно и интегрисано учешће сви нивоа друштва за све врсте сукоба не ослањајући се само на одговор малезијских оружаних снага (Siang, 2019). Национална одбрамбена политика из 2010. године и Национална безбедносна политика из 2017. године инсистирају на постојању концепта тоталне одбране (ХАНРУХ) као суштинског стратешког приступа националне одбране. Свеобухватна и интегрисана одбрана кроз концепт тоталне одбране илити ХАНРУХ у Малезији је уведен 1986. године и огледа се у: националној будности када је у питању безбедносна свест, солидарности и јединству у заједници уз цивилну припремљеност, јавној будности, економској снази, интегритету и психолошкој отпорности (Sarkam et al. 2023, 41). Посебно је у целом концепту наглашена важност свих грађана Малезије без обзира на припадност цивилном или војном сектору. Цивилне власти, невладине организације и приватни сектор имају заједничку и јединствену улогу у подстицању примене концепта тоталне одбране.

Све три стране, свака у свом домену има допринос и утицај на концепт тоталне одбране у земљи. Цивилне власти кроз транспорт, логистику и комуникацију. Приватни сектор кроз пружање знања и услуга у одређеним областима, а невладине организације у спровођењу кампање подизања свести код грађана. Спровођење грађанске приправности у Малезији у контексту концепта тоталне одбране захтева жртвовање, национално јединство, стални напор и подршку свих различитих политичких партија уз висок ниво патриотског духа (Sarkam et al. 2023, 47).

Државе које су усвојиле концепт тоталне одбране најчешће имају неку врсту снага територијалне одбране, са одговорношћу да штите и надгледају територију државе и да помажу целокупном друштву у случају кризе.

У Шведској, ове јединице делују током шумских пожара, поплава, пандемија и потраге за несталим лицима, а у случају војног

напада прве излазе на терен док се редовне војне снаге не мобилишу и припреме за деловање (Lallerstedt 2021, 90–105).

КОНЦЕПТ ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Усвајањем Резолуције Народне скупштине о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије, 2007. године у Републици Србији је уведена политика војне неутралности. У овом документу није објашњено шта се подразумева под војном неутралношћу иако је наглашено да се одбрамбена политика земаља у Европи које су војно неутралне темељи на концепту тоталне одбране.

Надаље, сасвим је јасно, „све то је неопходно операционализовати у стратегијско-доктринарним и нормативним документима, затим у организацији елемената система одбране, кроз адекватно димензионирање људских, и посебно материјалних ресурса, који су већ више од 20 година у озбиљном заостајању” (Гаџиновић, 2018, 29).

Ни у једном стратегијском документу војна неутралност у Србији није била дефинисана за разлику од концепта тоталне одбране који је Стратегија одбране дефинисала 2009. године иако исте године Стратегија националне безбедности поменути појам не дефинише. У Стратегији одбране Републике Србије из 2009. године се наводи да се основне стратегијске поставке одбране Републике Србије заснивају на „примени концепта тоталне одбране, кроз интегрално ангажовање субјеката одбране и одбрамбених потенцијала. Значајан сегмент тог концепта уважава потребу унапређивања партнерства и мултилатералне сарадње са другим државама и међународним организацијама и институцијама у очувању и заштити одбрамбених интереса Републике Србије” [Стратегија одбране Републике Србије, 2009, 13].

Одлука о војној неутралности на сопствену безбедносну моћ једне земље и њено увећање утиче директно ограничавајуће за разлику од ситуације у којој би се војно сврстала у неки од постојећих савеза. Имајући у виду ту чињеницу, државе које су војно неутралне морају самостално да унапређују своје доктрине и стратегије и капацитете одбране, јер је извесно да би као чланице неког војног савеза уживале повластице у том смислу.

Интегрално ангажовање свих субјеката одбране и одбрамбених потенцијала једне земље лежи у бити концепта тоталне одбране на чему се заснивају одбрамбене политике свих европских војно неутралних земаља.

Стратегија националне безбедности и Стратегија одбране из 2019. године које су и најновије усвојене предвиђају увођење концепта тоталне одбране. Наиме, „у том смислу, разрадиће се и применити концепт тоталне одбране и значајно повећати број грађана обучених за одбрану земље” [Стратегија националне безбедности Републике Србије 2020, 36]. У Стратегији одбране се наводи: „разрадом и применом концепта тоталне одбране створиће се услови за интегрално и правовремено ангажовање свих субјеката система одбране” [Стратегија одбране Републике Србије 2020, 27]. У том смислу израђена су оперативна документа у складу са стратегијско-доктринарним документима, као и поједини планови концепта тоталне одбране.¹ На тај начин је операционализовано опредељење Републике Србије о начину спровођења тоталне одбране.

Сасвим је јасно да се због природе, сложености и интензитета безбедносних изазова, ризика и претњи одбрана не може остварити ангажовањем само војске, већ и осталих субјеката система одбране. На тај начин они чине јединствен, недељив, интегралан и свеобухватан систем тоталне одбране.

Оно што је разлика између европских држава које примењују тоталну одбрану и наше земље је свакако изложеност безбедносним изазовима, ризицима и претњама која код тих земаља није тако изражена као код Републике Србије, пре свега с обзиром на ситуацију на Косову и Метохији и све учесталију појаву хибридних претњи. Ако бисмо посматрали опремљеност наоружањем и војном опремом, модернизација и опремање оружаних снага одвија се у складу са развијањем економије наше земље.

Од 2011. године у Србији је замрзнуто служење војног рока, и може се рећи да регрутни систем није развијен на нивоу војно неутралних земаља које успешно примењују концепт тоталне одбране.

Међутим, у научној и стручној јавности све више се чује да је служење војног рока у Републици Србији треба успоставити на савременим принципима уважавајући сва искуства из Европе и света. У том светлу треба разматрати и званичне иницијативе које

¹ Влада Републике Србије је донела Концепт тоталне одбране крајем 2023. године. Сажетак концепта је објавило Министарство одбране 2024. године.

покреће Војска Србије. Из компаративне анализе војно неутралних европских држава које успешно примењују концепт тоталне одбране и Републике Србије може се закључити да савремене околности у којима се наша земља налази интензивирају и убрзавају примену концепта тоталне одбране и изградњу потребних одбрамбених капацитета који би допринели развоју способности за адекватне реакције на могуће безбедносне изазове, ризике и претње.

Тотална одбрана је таква да је у исто време и војна и цивилна и да се примењује и у рату и у миру и ванредном стању. Субјекти су свакако: Војска Србије, државни органи, органи државне управе, органи аутономних покрајина, органи локалне самоуправе, приватни сектор и надасве грађани Републике Србије [Концепт тоталне одбране – сажетак 2024]. Важну улогу у изградњи и јачању концепта тоталне одбране имају образовне и научноистраживачке институције које треба да проучавају и прате могуће облике угрожавања безбедности и одбране земље у својим доменима и континуирано јачају концепт. Поред тога војни научноистраживачки и технички институти су у обавези да убрзано развијају ново и модернизују постојеће наоружање и војну опрему. Економске тешкоће са којима се наша држава суочава свакако су ограничавајући фактор који утиче на изградњу и јачање одбрамбених способности и капацитета Републике Србије.

Међутим, мора се констатовати да је проценат финансијских средстава које Република Србија издвојила за потребе развоја војних способности у 2020. години износио 1,89% БДП, а у 2021. години 1,79% БДП, што је у сагласности са Дугорочним планом развоја система одбране (Радојевић, Кнежевић и Бојанић 2023, 28).

Када је у питању свест грађана о потреби одбране државе, мало је података који говоре о томе колико је становништво Републике Србије обавештено и упућено на тему концепта тоталне одбране.

Велико је питање колико је становништво спремно да реагује на прави начин и у складу са оним што концепт тоталне одбране суштински представља поготово посматрајући друге европске војно неутралне земље које полажу доста тога управо у формирање и одржавање свести грађана о потреби одбране државе. Овај задатак свакако треба спроводити на свим нивоима и континуирано.

Концепт тоталне одбране, дакле подразумева ангажовање свих расположивих ресурса за борбу против најразличитијих претњи. Нове стратегије га идентификују као наличје војне неутралности – ако немате савезнике на које се можете ослонити кад затреба, онда

морате да подижете сопствене капацитете. Тоталну одбрану спроводе сви грађани на разноврсним „фронтовима”. Први „фронт” тоталне одбране је образовање, кроз које ће се промовисати “родољубље” и спремност грађана за одбрану своје земље. Примера ради у бившој Југославији у школама је постојао предмет „Одбрана и заштита” који је позитивно утицао на развијање свести грађана о потреби одбране државе. Данас је у школству у Републици Србији тај предмет изостављен.

Онако како је дефинисано Законом о војној, радној и материјалној обавези и на основу иницијативе Министарства одбране и Министарства просвете враћено је у систем средњошколског образовања информативно држање наставе и израда видео материјала који се тичу безбедности и одбране [Министарство одбране, 2019]. Сасвим је јасно да би кораци попут увођења таквог или сличног предмета у школе били позитиван помак у едукацији становништва за цивилну заштиту.

Пошто су хибридне претње постале велики изазов за државе и њихов опстанак у савременим међународним односима у значајној мери, тотална одбрана би се базирала управо на могућности супротстављања овим претњама. Сајбер простор је несумњиво нови домен ратовања и одбрана Републике Србије у овом домену мора да буде сталан задатак свих значајних система државе и друштва.

Војну неутралност једне земље тешко је одвојити од примене концепта тоталне одбране и обрнуто. За спровођење политике војне неутралности суштински значај има концепт тоталне одбране и његова примена. Битан је економски чинилац, можда и основни јер мањак средстава одлучујуће утиче на јачање одбрамбених капацитета.

Војна неутралност за државу која изабере тај пут значи да та земља нема војних савезника, да има стабилну економију како би одолевала спољним притисцима и снажну војску која ће бити одвраћајући фактор од потенцијалне агресије, која ће моћи да заштити суверенитет и територијални интегритет.

У том правцу треба да се креће одбрамбена политика Републике Србије у наставку вођења војно неутралног курса и примени концепта тоталне одбране. Заправо, савремена тотална одбрана мора бити свеобухватна, јединствена, правремена, одржива, вишедимензионална, динамична, непрекидна, прилагодљива итд., а надасве мора постати средство за очување и постизање националних интереса [Концепт тоталне одбране – сажетак 2024].

Како исправно закључује Милосављевић “војна неутралност се не може посматрати као национални интерес већ као средство за остваривање националних интереса у домену одбране и безбедности” (Милосављевић 2022, 112).

ЗАКЉУЧАК

Концепт тоталне одбране посматран као инструмент одвраћања мора се одликовати потпуном спремношћу читавог друштва и његовом одлучношћу да позитивно одговори на разне безбедносне изазове и претње, укључујући и рат и агресију, као и природне непогоде. Многе државе су се у актуелном турбулентном геополитичком тренутку, одлучиле за концепт тоталне одбране као модел који би ојачао националну безбедност.

Рад прати развој свеобухватног концепта националне одбране од периода завршетка Другог светског рата до данас, и указује да је концепт националне одбране веома динамичан и да се прилагођава новим безбедносним изазовима додавањем нових елемената који су неопходни за одбрану државе.

Важна одлика концепта тоталне одбране јесте чињеница да га између осталих примењују војно неутралне земље и то од Хладног рата до данашњег времена. Основна идеја јесте да земље морају бити колико год је то могуће, самодоволне у спровођењу својих одбрамбених стратегија. Савремени концепт тоталне одбране заснива се на два основна принципа – отпору и отпорности. Отпор се односи на вољу и спремност за одбрану земље у случају војних претњи, а отпорност се односи на спремност грађана да одрже функционисање друштва у случају кризе, укључујући и војни напад. Хибридни претњама које су врло актуелне може се супротставити ако се војне способности употпуне одлучношћу друштва да се одупре и друштвеном отпорношћу.

Важно је истаћи да и НАТО промовише друштвену отпорност држава чланица. Отпорност је дефинисана као способност друштва да се одупре и опорави лако и брзо од великог “шока”, као што су природна катастрофа или оружани напад.

Отпорност је комбинација цивилне спремности и војних капацитета. Свака држава чланица НАТО треба да буде отпорна на велике “шокове”. Наиме, у овом војно-политичком савезу се сматра да је отпорна држава мање привлачна као мета и стога

доприноси укупној безбедности Алијансе. Робусна отпорност кроз цивилну спремност у државама чланицама је кључна за колективну безбедност и одбрану НАТО. Један од најистакнутијих елемената тоталне одбране у земљама попут Аустрије, Швајцарске, Финске, Шведске или далеког Сингапура јесте обавезно служење војног рока.

Обавезни војни рок има историјску основу, а пошто се као један од најозбиљнијих фактора одвраћања од потенцијалне агресије појавио концепт тоталне одбране, први предуслов за мање државе у одбрани од потенцијалне агресије јесте могућност мобилизације што већег дела становништва. У том смислу обавезно служење војног рока јесте један од главних инструмената који би омогућио правремену и бројчано завидну мобилизацију становништва. Анализирајући примену концепта тоталне одбране у европским државама, посебно се апострофира образовање грађана како би се подигла свест о колективној одбрани и стекла знања о националној безбедности и њеним питањима. Суштина концепта тоталне одбране у државама попут Шведске, Швајцарске и Финске огледа се у идеји да цивилно становништво удруженим снагама са војном одбраном и заштитом може смањити последице нестабилних времена и криза. Свака војно неутрална земља мора да буде спремна да пре свега у погледу политике одбране развија адекватне стратегије и концепте. У разумевању могу нам помоћи искуства земаља са дужом традицијом војне неутралности.

Државе које су у Европи синоними за војну неутралност попут Швајцарске и Аустрије, као и Шведске и Финске до тренутка аплицирања и чланства у НАТО проузрокованих актуелном безбедносном кризом на истоку Украјине и рату који се води између Русије и Украјине, темеље своју војну неутралност између осталог и на концепту тоталне одбране. Њихова одбрамбена политика је заснована на том концепту.

Сама чињеница да војна неутралност заснована на добровољности државе да не приступи ниједном постојећем војном савезу ограничава ту државу да увећава сопствену моћ, довољан је разлог да такве државе крећу путем развијања и реализације концепта тоталне одбране.

Свака земља, па и Србија када разматра на који ће начин обликовати своју безбедносну политику узима у обзир више различитих критеријума. На одбрамбену политику Србије утичу геополитичка кретања у свету, а посебно у региону, као и стратешка

опредељена државе која су одређена њеним највишим стратегијским и доктринарним документима. Поред тога, неопходно је ову најважнију функцију државе сагледати и из угла грађанина Србије, који је основа друштва које ће имати задатак да одбрамбену политику изнесе, али и у чију добробит је она креирана и спроводи се.

Наша земља може у ближем историјском наслеђу пронаћи основе за будућу примену концепта тоталне одбране, јер се у СФРЈ општенародна одбрана која је била на снази, заправо сводила на данашњи концепт тоталне одбране. Данас, посматрајући искуства других држава које примењују концепт тоталне одбране намеће се закључак да је за адекватну примену централна компонента служење војног рока, као и увођење предмета у школама који ће се бавити едукацијом младих о одбрани и безбедности земље. Потребно је радити и на подизању свести грађана о одбрани и безбедности које је од пресудног значаја у примени концепта тоталне одбране. Служење војног рока, подизање свести код грађана као и њихова едукација би уз појачано опремање савременим наоружањем и војном опремом подигло снаге наше војске, која је неизбежан фактор како у примени и развоју концепта тоталне одбране, тако и у одрживости војне неутралности. Из свега овога произилази јака борбена моћ, која је у служби одвраћања, због чега се напоследку концепт тоталне одбране и предузима.

Искуства из примене тоталне одбране указују на развијање свести и упознавања становништва о сваком појединачном субјекту и његовом месту и улози у овом концепту из чега следствено проистиче потреба служења војног рока и обука становништва за цивилну заштиту. Стога се недвосмислено може закључити да би се лекције научене од земаља код којих је концепт тоталне одбране на снази морале узети у разматрање приликом изградње концепта тоталне одбране у Републици Србији. Самим тим, искуства из поменутих земаља би имала озбиљан значај и за развој наше војске и унапређење одбрамбених способности.

ЛИТЕРАТУРА

- Berzina Ieva. 2020. „From ‘total’ to ‘comprehensive’ national defence: the development of the concept in Europe”. *Journal on Baltic Security*. 6(2): 1–9
- Bērziņš, Janis. 2023. “Latvia From Total Defense to Comprehensive Defense”. Institute for National Strategic Security. National Defense University. *PRISM*. 10(2): 38-53
- Dulić, Tomislav. Roland Kostić. 2010. „Yugoslav in Arms: Guerilla Tradition, Total Defence and the Ethnic Security Dilemma”. *Europe-Asia Studies*. 62(7): 1051–1072.
- Hellmann-Rajanayagam Dagmar. 2000. „Malaysia” in *Arms Procurement Decision Making Volume II: Chile, Greece, Malaysia, Poland, South Africa and Taiwan* Ravinder Pal Singh (ed.), SIPRI. Oxford University Press, 298 pp.
- Lallerstedt, Karl. 2021. “Rebuilding Total Defense in a Globalized Deregulated Economy”. Institute for National Strategic Security. National Defense University. *PRISM*. 9(3): 90-105.
- Matthews, Ron & Fitriani Bintang Timur. 2023. „Singapore’s ‘Total Defence’ Strategy”, *Defence and Peace Economics*, 1–21, DOI: 10.1080/10242694.2023.2187924
- NATO. 2023. “Resilience, civil preparedness and Article 3”, Last updated: 02 Aug. 2023, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132722.htm
- Nicholson, Joanne, Peter Dortmans, Marigold Black, Marta Kepe, Sarah Grand-Clement, Erik Silfversten, James Black, Theodora Ogden, Livia Dewaele, and Pau Alonso Garcia-Bode. 2021. *Defence Mobilisation Planning Comparative Study: An Examination of Overseas Planning*. Santa Monica, CA: RAND Corporation, https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA1179-1.html.
- Phillips, Rita. Helena Rakowsky, Stefan, & Connelly, Vince. 2023. “Differences and Similarities in Perceptions of Recruits, Soldiers, and Veterans in an Austrian Cohort” *Journal of Veterans Studies*. 9 (1): 147–161. doi: 10.21061/jvs.v9i1.40
- Raska, Michael. 2023. “The Myth of a Technology Shield: Israel’s Strategic Surprise and Lessons for Singapore”. *RSIS Commentary*, No. 145, 11 October 2023.
- Ross, Johnson. 1973. “Yugoslav total national defence”. *Survival: Global Politics and Strategy*, 15(2): 54-58, doi: 10.1080/00396337308441389.

- Salminen, Pertti. 2011. „Finland’s Comprehensive and Military Defence doctrines responding to Emerging threats and new technologies”. OSCE High-Level Military Doctrine Seminar, FSC.MDS/26/11.
- Sarkam, Mohd Kamarul Amree Mohd, Noor Azmi Mohd Zainol, and Zahimi Zainol Abidin. 2023. “Civil Preparedness in Malaysia’s Total Defence (HANRUH) Policy: A Critical Evaluation.” *Journal of Social Science and Humanities* 6(5): 41-49. DOI: 10.26666/rmp.jssh.2023.5.6
- Siang Yang Soo. 2019. „Realizing ‘Hanruh’: Achieving Total Defence Through The Reserve Forces”, *The Journal of Defence and Security*, 11(2): 80-82.
- SIPRI. Stockholm International Peace Research Institute. 2002. *Part II. Military spending and armaments*, 2002, <https://www.sipri.org/sites/default/files/279-300Chapter9.pdf>
- Strand, Sanna. 2023. „The Reactivation and Reimagination of Military Conscription in Sweden.” *Armed Forces & Society*. 1-21. doi: 10.1177/0095327X231164740.
- Sundelius, Bengt. Eldeblad, Jan. 2023. „Societal security and total defence: Swedish way”. Institute for National Strategic Security. National Defense University. *PRISM*. 10(2): 92-111.
- The Military Balance*. 2022. The International Institute for Strategic Studies (IISS). London: Routledge. 504 p.
- The Military Balance*. 2023. The International Institute for Strategic Studies (IISS). London: Routledge. 508 p.
- Wither, James Kenneth. 2020. „Back to the future? Nordic total defence concepts”. *Defence Studies*, 20(1): 61-81. doi: 10.1080/14702436.2020.1718498.
- Врачар, Милинко. Горан Станојевић. 2019. „Стратешка култура Србије и концепт тоталне одбране”. *Војно дело*. 71(8): 294-315
- Гаћиновић, Радослав. 2018. „Војна неутралности и будућност Србије”. *Политика националне безбедности*. 1/2018: 23-38.
- Ђурашиновић Радојевић, Драгана. 2016. „Швајцарска „оружана неутралност”“ у *Утицај војне неутралности Србије на безбедност и стабилност у Европи*, ур. Срђан Кораћ, стр. 52-76, Београд: Институт за међународну политику и привреду; Hanns Seidel Stiftung
- Јевтић, Драган, и Слободан М. Радојевић. 2021. „Хладни рат и и државоцентрични концепт безбедности: искуства и паралеле”. *Политичка ревија*, 70 (4): 129–151. doi: 10.22182/pr.7042021.7

- Концепт тоталне одбране – сажетак.* 2024. Стојковић Дејан, Радовић Блажо (прир.), Медија центар „Одбрана”, Београд
- Милковски, Вангел и Сандра Божић. 2023. “Концепт тоталне одбране у стратегији одвраћања Републике Србије”. *Српска политичка мисао*, 80(2): 7-32. doi: 10.5937/spm80-44249
- Милосављевић, Бранислав. 2021. „Тотална одбрана”. Одбрана. Септембар 2021.
- Милосављевић, Бранислав. 2022. „Специфичности и потреба унапређења војне неутралности”. *Српска политичка мисао*, Посебно издање: 101-122. doi: 10.22182/spm.specijal2022.4
- Министарство одбране Републике Србије. 2019. “Одбрана и безбедност поново у средњој школи”. 26.02.2019.
- Новаковић, Игор. 2012. „Неутралност у Европи у 21. веку и случај Србије”, ISAC Fund. Центар за међународне и безбедносне послове. Београд.
- Радојевић, Слободан. Кнежевић, Милена и Драган, Бојанић. 2023. “Политика неутралности и улагања у систем одбране”. *Војно дело*, 75(2): 14-31. doi: 10.5937/vojdelo2302014R
- Резолуција Народне Скупштине Републике Србије о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије, Народна Скупштина РС, Београд 26. децембар 2007. године, доступно на: <https://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/index.php?id=80729>
- Старчевић, Срђан, Срђан Благојевић. 2020. „Улога служења војног рока у развоју српске стратешке културе”. *Војно дело*. 72(4): 85-104.
- Стратегија националне безбедности Републике Србије, Београд 2020, доступно на: <https://www.mod.gov.rs/lat/4350/strategije-4350>
- Стратегија националне безбедности Републике Србије, Београд, октобар 2009, доступно на: <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/odluka/2009/88/1/reg>
- Стратегија одбране Републике Србије, Београд 2020, доступно на: <https://www.mod.gov.rs/lat/4350/strategije-4350>
- Стратегија одбране Републике Србије, Београд, 2009, доступно на: <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/odluka/2009/88/2>

Vukojica M. Živanović

University of defence in Belgrade, Military academy

Slobodan M. Radojević

University of defence in Belgrade, Military academy

DEFENSE POLICY BASED ON THE CONCEPT OF TOTAL DEFENCE

Resume

Total defence is a concept that should ensure the response of the state in situations caused by war and other extraordinary circumstances. This comprehensive approach of the state system's response requires that all segments of society as a whole actively act in order to preserve the sovereignty and security of the state.

In order for a society to be able to respond positively to threats, challenges and risks, it is necessary that the strategy of deterrence be based on the concept of total defence. The historical beginnings of the establishment of the concept of total defence go back to the period after the Second World War, while the development of the concept intensified during the Cold War.

The mentioned periods are characterized by an increase in the fear of aggression and potential occupation, which predicted that states would strengthen their own readiness for defence.

The aim of this paper is to present, based on the experiences and examples of other countries, lessons learned that could be used to build the concept of total defense in the Republic of Serbia.

The authors, finding important features of the application of the concept of total defense in countries around the world, tried to provide important lessons for strengthening military neutrality and building the concept of total defense of the Republic of Serbia.

Keywords: defence policy, military neutrality, the concept of total defence, deterrence strategy, the Republic of Serbia